

نهج‌البلاغه؛ پیام‌آور سلامت

سید ضیاء‌الدین علیانسنب*

گروه معارف، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.

امام علی(ع)، باب علم حضرت محمد(ص) و برجسته‌ترین شاگرد مکتب وحی است و پس از پیامبر(ص) کسی را توان پرواز بر قله‌ی فضایل و کمالاتش نیست. رسول خدا(صلی الله علیه و آله) در وصف او فرموده است: «آن چه را من می‌بینم، تو می‌بینی و آن چه را من می‌شنوم، تو می‌شنوی جز آن که تو پیامبر نیستی»(۱).

سخنان علی(ع) پاسخگوی بسیاری از سؤال‌های بشر است که بخشی از آن‌ها در نهج‌البلاغه گردآوری شده است. آموزه‌های نهج-البلاغه هم‌آوا با فطرت، عقل، وجدان و عواطف انسانی است و در بُعدهای مختلف معارف الهی، از نظر جهان‌بینی، انسان‌سازی، اخلاق، سیاست و غیره مجموعه‌ی کم‌نظیر است. پس از قرآن، کتابی در تبیین معارف گوناگون ارزشی، اخلاقی و دیگر جنبه‌های زندگی انسان و اثرگذاری معنوی، همتای نهج‌البلاغه نیست و در حقیقت، نهج‌البلاغه، تفسیر کلام خداوند است.

مباحث سلامت در کتاب نهج‌البلاغه گاهی به صورت اشاره‌های علمی گذرا، گاهی بیان شگفتی‌های علمی و در مواردی در پی نشان دادن اعجازهای علمی است که هر یک می‌تواند عرصه‌های جدید تحقیق را به روی پژوهشگران بگشاید؛ مانند حدیث علوی: انسان، بهتر از هر کس نگیهان راز خویش است... آن که پُر گوید، یاه‌سرا است؛ و آن که بیاندیشد، بینا است. با نیکان بنشین تا از آنان به حساب آیی و از بدان بپرهیز تا در شمار ایشان در نیایی. بد خوراکی است که از حرام به‌دست شود؛ و ستم بر ناتوان زشت‌ترین ستم بود(۲). همچنین در بسیاری از فرموده‌های امام درباره‌ی کینه، نفاق، شکم‌بارگی، حرام‌خواری، شیادی، دل بستگی به دنیا، پیروی از هوای نفس و انواع ظلم‌ها سخن گفته شده است.

از آن‌جا که انسان سالم و جامعه‌ی سالم، تأثیر دو سویه بر یکدیگر دارند، شخصیتی مانند حضرت علی(ع)، جامعه و انسان‌ها را به سوی سلامت فکری و معنوی رهبری می‌کند. از سویی، رشد و بالندگی انسان و رسیدن به همه‌ی شاخص‌های سلامت، در گرو وجود بستر اجتماعی و خانوادگی سالم است. از این‌رو، مباحث نهج‌البلاغه درصدد معرفی انسان و جامعه‌ی سالم و راهکارهای مصونیت از آسیب‌ها است، که مصداق بارز جامعه‌ی سالم، مدینه‌النبی است؛ شهری که اخلاق، ایثار، عدالت، وحدت، مهربانی و سلامتی در رهبری آن موج می‌زند و بیش‌تر افراد آن، از آسیب‌های اخلاقی، فکری و معنوی به‌دور بودند.

بر این اساس، امام علی(ع) با هدف انسان‌سازی در گرو حیات طیبه، گستره‌ی سلامت را در حیطه‌ی جسم، روح، روان، فرد، اجتماع، اقتصاد، مدیریت، سیاست و دنیا و آخرت مطرح می‌کند و بُعدهای مختلف سلامت را به هم پیوسته و مؤثر در یکدیگر می‌داند و نقش سلامت قلب و روان و باور به عالم غیب و تخلق به اخلاق انسانی را در سلامت فرد و اجتماع اثرگذار می‌داند.

ایشان در تبیین انسانی که از سلامت معنوی بر خوردار است، در وصف حال یکی از برادران ایمانی خود می‌فرماید: «در گذشته مرا برادری بود که در راه خدا برادریم می‌نمود. کوچکی دنیا در دیده‌اش، وی را در چشم من بزرگ می‌داشت و شکم بر او سلطه‌ی نداشت؛ پس آنچه نمی‌یافت، آرزو نمی‌کرد و آنچه را می‌یافت، فراوان به کار نمی‌برد. بیش‌تر روزهایش را خاموش می‌ماند و اگر سخن می‌گفت، گویندگان را از سخن می‌ماند و تشنگی پرسندگان را فرو می‌نشاند. افتاده بود و در دیده‌ها ناتوان؛ و به هنگام کار چون شیر بیشه و مار بیابان. تا نزد قاضی نمی‌رفت، حجّت نمی‌آورد و کسی را که عذری داشت، سرزنش نمی‌نمود، تا عذرش را می‌شنود. از درد شکوه نمی‌نمود مگر آن‌گاه که بهبود یافته بود. آنچه را می‌کرد، می‌گفت و بدانچه نمی‌کرد دهان نمی‌گشود. اگر با او جدال می‌کردند، خاموشی می‌گزید و اگر در گفتار بر او پیروز می‌شدند، در خاموشی مغلوب نمی‌گردید. بر آنچه می‌شنید، حریص‌تر بود تا آنچه گوید؛ و گاهی که او را دو کار پیش می‌آمد، می‌نگریست که کدام به خواهش نفس نزدیک‌تر است تا راه مخالف آن را بپوید. بر شما باد چنین خصلت‌ها را یافتن و در به دست آوردنش بر یکدیگر پیشی گرفتن»(۳).

References

1. Imam Ali (PBUH). NajAlbalagheh, Translateby: Shahidi, S. 1 ed. Qom: Research and Publication Ahl al-Bayt (AS); 2006. Sermon 192. (Full Text In Persian)
2. Imam Ali (PBUH). NajAlbalagheh, Translateby: Shahidi, S. 1 ed. Qom: Research and

Publication Ahl al-Bayt (AS); 2006. Letter 31. (Full Text In Persian)

3. Imam Ali (PBUH). NajAlbalagheh, Translateby: Shahidi, S. 1 ed. Qom: Research and Publication Ahl al-Bayt (AS); 2006. Aphorisms 289. (Full Text In Persian)